

dels eventuellt kan verka till uppoffrandet för särskilt lantbefolkningen av arbetskraft, som under närvarande tidsomständigheter är för densamma alldeles oumbärlig, *dels ock* till föregripande av kommande beslut i departementalfrågan, samt, då dessutom förslaget kommit Riksdagen så sent tillhanda, att densamma flesta ledamöter omöjligen kunnat grundligen sätta sig in i dess alla omständigheter, yrka vi,

att föreliggande kungl. proposition nr 204 angående skolöverstyrelsen icke måtte av Riksdagen bifallas.

Stockholm den 30 april 1913.

Herman Andersson.

Cornelius Olsson.

Wilh. Hellberg.

Emil Bengtsson.

Bernhard Nilsson.

J. M. Johansson.

Joh. Zelahn.

A. R. Rosenquist.

E. Rääf.

Pehr Aug. Andersson.

F. O. Mörtzell.

Nr 363.

Av herr **Branting**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgande av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till en överstyrelse för skolväsendet i riket.

Vid granskning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 204, angående en överstyrelse för skolväsendet i riket synes ett synnerligen viktigt led i vår ungdoms fostran hava vunnit väl litet beaktande i jämförelse med övriga dithörande grenar, nämligen ungdomens fysiska fostran, som förvisso är av stor betydelse för ett folks framtid och i vissa avseenden lika viktigt som annan fostran.

Vilket utrymme och vilken betydelse har i den kungl. propositionen tillmätts den fysiska uppfostran? Kungl. Maj:t har, följande folkundervisningskommittén, föreslagit att denna del av ungdomens fostran skulle tillgodoses i överstyrelsen genom en till densamma knuten sakkunnig person,

som, anställd å extra stat med 5,000 kronors arvode, skulle dels utöva inspektion, dels deltaga vid beredning av till ifrågavarande område hörande ärenden.

Historik.

Det torde här vara skäl erinra om de uppslag till organiserande av vårt folks fysiska fostran, som tidigare framkommit, och följer jag härvid en i Svensk Gymnastiktidning nr 1 och 2 för år 1913 införd uppsats.

»För 100 år sedan föreslog P. H. Ling, att gymnastiska centralinstitutets föreståndare under maj och juni månader skulle inspektera gymnastiken i skolorna. Kungl. Maj:t stadfäst icke förslaget. Under de första femtio åren av Lings skapelse kom ej heller någon inspektion av gymnastikundervisningen till stånd.

År 1864 finner likväl Kungl. Maj:t sådan inspektion erforderlig och bestämmer, att gymnastiska centralinstitutets direktion skall ombestyras denna, vilken då blott gäller elementarläroverken och folkskolorna.

I praktiken löste nämnda direktion detta sitt uppdrag så, att den förordnade en av institutets lärare — vanligen dess föreståndare — att förrätta denna inspektion, sålunda, vid första påseendet, så som P. H. Ling föreslagit. Emellertid var det stor skillnad, ty Ling ville utöva inspektion, då undervisningen vid institutet var slutad, under det att den efter år 1864 anordnade nödvändigt måste infalla samtidigt med pågående arbetsår vid gymnastiska centralinstitutet.

Följden härav blev en allt för knapphändig inspektion. Inspektören kunde nämligen, på grund av sin undervisningsskyldighet vid institutet, icke offra dagar, utan endast timmar åt varje skola. Synnerligen ofta upprepas ej heller inspektionerna; ända bortåt ett 10-tal år förflyter i vissa fall mellan besök vid samma läroverk.

Redan efter ett par års verksamhet insåg också dåvarande föreståndaren, överstelöjtnant Nyblæus, det olämpliga i att gymnastikinspektionen var ordnad på detta sätt. Direktionen för gymnastiska centralinstitutet anslöt sig till denna uppfattning och ingick 1866 till Kungl. Maj:t med förslag om tillsättande av en överinspektörsbefattning för all gymnastikundervisning i riket samt förnyar följande år sin framställning.

Även i landsorten var denna sak beaktad, och förekommer vid 1865—1866 års Riksdag. Herr Anders Lagergren väcker nämligen motion i ifrågavarande syfte hos ridderskapet och adeln, och herr Josef Oskar Almqvist från Norrbottens län gör sammalides inom bondeståndet.

Den förre föreslår 'en passande lön åt en gymnastikinspektör för gymnastiken i riket' och uttalar sig för, att denne skulle hava säte och stämma i gymnastiska centralinstitutets direktion samt föreslår lönen till 6,000 rdr. Frågan föll emellertid den gången fullständigt.

Följande riksdag 1867 väcker herr L. J. Hjerta motion om tillsättande tills vidare av en inspektör för gymnastikundervisningen i riket jämte anslag till arvode för en sådan befattning. Även denna gång avstyrker statsutskottet.

Vid behandlingen i kamrarna talade greve Henning Hamilton välvilligt för motionen, och herr Berlin jämnställer inspektörsbefattningen i avseende på avlöning med överläroverbeställning vid gymnastiska centralinstitutet. Statsrådet Carlson förklarar i riksdagen, att orsaken till, att inga medel begärts för dylik inspektion, endast var sparsamhetsskäl. Saken föll likväl i Riksdagen även denna gång och gymnastikinspektionen har därefter fortgått genom föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet eller annan lärare därstädes.

Inspektionsområdet utsträcktes 1879 även till högre lärarinneseminariet, de manliga seminarierna och de tekniska elementarskolorna, men någon ändring i organisationen av inspektionen uppkom ej.

Väl ordnas från och med 1877 några gånger inspektion av folkskolor inom mindre områden, men några penningmedel anslås ej härför, förutom reseersättning och dagtraktamente.

Först 1905 förordnar direktionen för G. C. I. inspektörer för folkskolorna, dock endast för några landskap.

Följande år sker en omläggning av inspektionen.

Kungl. Maj:t bestämmer (Sv. Förf. Saml. 1906, nr 60),

'att det tillhör direktionen:

d) att äga överinseende över gymnastikundervisningen vid folkskolor och folkskoleseminarier ävensom vid tekniska elementarskolor;

e) att hos Konungen föreslå lämpliga personer att inspektera gymnastikundervisningen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet samt enskilda läroanstalter, som stå under överstyrelsens för rikets allmänna läroverk överinseende'.

Den enda ersättning, som utgår de inspekterande, är fortfarande för resorna samt dagtraktamente därunder.

Realiter uppstår härigenom ingen ändring, ty direktionen förordnar fortfarande en av institutets lärare att verkställa inspektionen vid folkskolor, folkskoleseminarier och tekniska elementarskolor och föreslår samma person att förrätta den övriga inspektionen. Kungl. Maj:t frångår ej heller dess förslag.

Då inga särskilda medel för avlönande av en överinspektör för gymnastiken stått till förfogande, kan näppeligen någon lämpligare åtgärd tänkas.

Emellerid avgiver den av Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för G. C. I:s omorganisation den 7 mars 1912 underdånigt förslag. I detta behandlas även frågan om inspektion av gymnastikundervisningen.

Enligt denna kommittés förslag (sid. 65) bör inspektionen frigöras från institutet och ordnas med två oberoende av varandra arbetande gymnastikinspektörer. Den enande, sammanhållande kraften skall bort och ersättas med två inspektörer, nämligen:

1) För elementarskolorna, högre lärarinneseminariet och vissa enskilda skolor: *en i överstyrelsen adjungerad ledamot*, stående under överstyrelsen, med underinspektörer, exempelvis: gymnastiklektorerna;

2) för folkskolorna, folkskoleseminarierna och tekniska elementarskolor: *en inom ecklesiastikdepartementet biträdande sakkunnig*, stående under Kungl. Maj:t, med underinspektörer, exempelvis: gymnastiklärarna vid folkhögskolorna.

Att gymnastikkommittén föreslagit en inspektör, ställd direkt under Kungl. Maj:t, beror, enligt vad en medlem av samma kommitté meddelat, därpå, att vid tiden för denna kommittés arbete ingen överstyrelse för folkskolorna fanns. Så som saken nu ligger torde sagda kommittés förslag i detta avseende hava gått i en annan riktning.

Folkundervisningskommittén har om ledningen av och arbetet med ungdomens fysiska fostran åberopat och anslutit sig till vad gymnastikkommittén härom anfört och framhållit det under senare år allt starkare framträdande intresset för främjande av vårt folks kroppsliga sundhet och styrka genom de medel, som gymnastiken, leken och idrotten erbjuder.

Den har vidare erinrat om den betydande rörelse i denna riktning, som bäst torde giva sig tillkänna genom de över hela landet spridda idrottsföreningarna och framhållit, att denna rörelse bör av staten understödjas i vidsträcktare mån än vad

hittills skett, på samma sätt som ägt rum med motsvarande rörelser på det intellektuella området.

I detta sammanhang säger samma kommitté vidare:

'Med det nära samband, som förefinnes mellan de båda sidorna af uppfostran, den andliga och den kroppsliga, ligger det i förhållandenas natur, att den stödjande och varsamt ledande verksamhet, som staten på nu ifrågavarande område har att utöva, närmast bör anförtros åt en blifvande överstyrelse för folkundervisningsväsendet, detta så mycket mera som denna överstyrelse skulle hava sig anförtrodda omvårdnaden och ledningen av den fysiska uppfostran inom de olika läroanstalter, som skulle tillhöra dess verksamhetsområde. Men klart är, att överstyrelsen såväl för att i sistnämnda hänseende kunna fylla sin uppgift som för att kunna på rätt sätt behandla de spörsmål, vilka tillhöra det här föreliggande området af fysisk uppfostran, måste äga särskild sakkunskap till sitt förfogande'.

Slutsatser.

Med detta kommitténs uttalande för ögonen kan man med skäl fråga, om den af samma kommitté föreslagna formen för den fysiska uppfostrans tillgodoseende inom överstyrelsen verkligen fyller de krav som uppställts.

Så torde knappast vara förhållandet. Den person, som får sig detta grannlaga och viktiga värv tilldelat, intager i överstyrelsen en underordnad plats, blir rådgivande, men har ej möjlighet att med tillbörlig kraft göra sin sakkunskap hörd när besluten fattas i de till hans område hörande frågorna. Hans tid torde inom styrelsen i stor utsträckning komma att tagas i anspråk för utredningar och förslag, för personfrågor och handläggning av rapporter. Rörande hans arbete har nämligen direktionen över gymnastiska centralinstitutet yttrat sig på följande sätt:

»I likhet med kommittén vore direktionen av den bestämda åsikten, att, hurudan gymnastiska centralinstitutets omorganisation komme att i en framtid gestalta sig, inspektionen av den fysiska uppfostran vid läroanstalterna ej borde skiljas från den myndighet, som utövade inspektionen i övrigt öfver samma anstalter, och att således dithörande frågor borde omhänderhavas och handläggas av överstyrelsen. Gymnastiska centralinstitutets blivande uppgift syntes därför hädanefter med visshet komma att inskränkas till att utbilda lärare i fysisk uppfostran och sundhet. Direktionen funne därför intet skäl föreligga att redan nu fastslå den blivande överstyrelsens organisation även i detta hänseende. Ett vidsträckt och mångskiftande arbetsområde torde komma att tillfalla den person, vilken skulle utöva inspektion över den fysiska uppfostran och såsom sakkunnig handlägga dithörande frågor. Bland dessa kunde nämnas:

att föredraga ärenden angående gymnastiken och friluftspelet,

att utöva överinseendet över för gymnastik, lek m. m. använda lokaler och platser,

att handlägga ärenden rörande gymnastiksalars inredning och förslag till dylika, skolornas lekmateriell, deras militär- och skjutövningar m. m.,

att handlägga frågor rörande skol- och sjöbad,

att till viktiga delar granska skolornas arbetsordningar,

att föreslå och ordna utbildningskurser ute i landet för blivande ledare i fysisk uppfostran,

att föreslå och ordna repetitionskurser i gymnastik, lek och idrott för lärare och lärarinnor,

att föreslå inspektörer och ordna inspektionen i fysisk uppfostran inom landets skoldistrikt samt att övervaka densamma,

att med intresse följa den ungdom, som stode utom skolan, i vad rörde den fysiska uppfostran (frivillig gymnastik) o. s. v.

Inspektörens kompetens borde således vara synnerligen omfattande, och han borde vara i högsta måtto kvalificerad».

Rörande omfattningen av den inspektionsverksamhet, som åligger avsedde befattningshavare i överstyrelsen, bör framhållas att folkskolorna i landet uppgå till 8,548, småskolorna till 6,352, vartill kommer elementarläroverken, de tekniska skolorna, abnormskolorna, seminarierna m. fl., i allt över 17,000 skolor.

Skall den fysiska uppfostran kunna tillgodoses på ett mot dess betydelse för hela vårt folk svarande sätt, bör man alltså ej låta sig nöja med den knappa och provisoriska anordning Kungl. Ma:t föreslagit, utan måste åt denna uppfostringsgren bereda en större självständighet inom överstyrelsen.

Målsmannen för denna uppfostringsgren bör beredas en mera fristående ställning med rätt till föredragning av och deltagande i beslut, dock uteslutande i frågor berörande den fysiska fostran. Han torde ej heller böra sättas ensam att bära hela den arbetsbörda, som enligt vad av det föregående framgått, kommer att vila på honom, utan bör han beredas biträde av lämpliga personer, tillräckligt kvalificerade att under honom deltaga i utredningar och företaga inspektioner samt lämpade att väcka intresset i landet för frivilliga gymnastikkurser och för en sund idrotts utveckling. Arbetet på dessa områden torde redan från början bliva så stort, att biträdenas antal ej bör sättas lägre än till tre, av vilka en lämpligen bör vara en kvinna.

Till jämförelse kan anföras, att i Danmark, där inspektion av den fysiska fystran redan är ordnad, har inspektören under sig två fasta manliga, tre kvinnliga och tolv distriktsassistenter.

För handläggning av frågor berörande den fysiska uppfostran bör således inom skolöverstyrelsen anordnas en särskild fristående rotel. Som chef för roteln bör sättas inspektören. Som tjänstemän inom samma rotel bör anställas tre inspektörsassistenter, av vilka en lämpligen kan fungera som sekreterare.

Under sådana förhållanden måste det belopp som avsetts för inspektion av den fysiska fostran avsevärt höjas. Inspektören bör, med hänsyn till de stora kvalifikationer som måste ställas på honom, ha grundliga teoretiska och praktiska insikter, stort gymnastiskt intresse samt vidsynt blick,

tillerkännas samma avlöningsförmåner som ledamöterna i styrelsen eller i allt 7,800 kronor, medan inspektörsassistenterna torde böra tillerkännas en lön motsvarande första gradens tjänst eller 3,900 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställes att Riksdagen ville besluta,

att, i syfte att bereda målsmannen för ungdomens fysiska uppfostran en ställning inom överstyrelsen, som bättre svarar mot betydelsen av denna uppfostringsgren och att sörja för nödiga hjälpkrafter, i staten för skolöverstyrelsen uppföra en inspektör för den fysiska fostran med 4,200 kronor i lön, 2,500 kronor i tjänstgöringspenningar och 600 kronors ortstillägg samt tre inspektörsassistenter med vardera 2,100 kronor i lön, 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar och 300 kronor i ortstillägg samt i samband härmed öka det på extra stat för år 1914 äskade beloppet med 14,500 kronor eller från 105,700 kronor till 120,200 kronor.

Stockholm den 30 april 1912.

Hjalmar Branting.